

насамперед впевненістю і зухвалістю злочинців, які усвідомлюють слабкість, а іноді і безпорадність жертви.

У той же час, на досудовому розслідуванні необхідно враховувати і можливу зацікавленість потерпілого у результатах розслідування кримінального провадження. Він може приховувати або викривляти ти чи інші обставини злочину, а також події, які йому передували. Вивчення особистості потерпілого, налагодження психологічного контакту з ним допомагає перевірити достовірність його показань і сприяє успішному досягненню цілей кримінального провадження.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ УЧАСТІ ПІДОЗРЮВАНОВОГО У ПРОЦЕСІ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Каліновська М.О.

*аспірант кафедри кримінального права та процесу
Хмельницький університет управління та права*

Стаття 22 КПК України передбачає, що кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими КПК України. Тобто кожна зі сторін самостійно, виходячи із власного внутрішнього переконання, на основі наданих сторонам процесуальних повноважень здійснює доказову діяльність [1, с. 35].

Кримінальне процесуальне законодавство України передбачає, що й процедура розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу є змагальною. Так, відповідно до ч. 1 ст. 193 КПК України розгляд клопотання про застосування запобіжного заходу здійснюється за участю прокурора, підозрюваного, обвинуваченого, його захисника, крім випадків, коли підозрюваний, обвинувачений оголошений у міжнародний розшук.

Однак, навіть враховуючи значне обмеження прав та свобод людини під час застосування запобіжних заходів, участь захисника під час розгляду відповідного клопотання не є обов'язковою. З огляду на це, актуальним є питання розгляду прав, які надаються підозрюваному для участі у розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу на стадії досудового розслідування.

Відповідно до чинного законодавства підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений

може здійснити дії, передбачені ч.1 ст. 177 КПК України. А п. 3 ч. 1 ст. 194 КПК України зобов'язує слідчого суддю під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу встановити, чи доводять надані сторонами кримінального провадження докази обставини, які свідчать про недостатність застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризику або ризикам, зазначеним у клопотанні. З огляду на це, доказова діяльність підозрюваного на цьому етапі має бути спрямована на доказування відсутності підстав для застосування запобіжного заходу або доцільності застосування більш м'якого запобіжного заходу.

Так, ч. 2 ст. 193 КПК України визначає, що слідчий суддя, суд, до якого прибув або доставлений підозрюваний, обвинувачений для участі у розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу, зобов'язаний роз'яснити його права:

- 1) мати захисника;
- 2) знати суть та підстави підозри або обвинувачення;
- 3) знати підстави його затримання;
- 4) відмовитися давати пояснення, показання з приводу підозри або обвинувачення;
- 5) давати пояснення щодо будь-яких обставин його затримання та тримання під вартою;
- 6) досліджувати речові докази, документи, показання, на які посилається прокурор, та надавати речі, документи, показання інших осіб на спростування доводів прокурора;
- 7) заявляти клопотання про виклик і допит свідків, показання яких можуть мати значення для вирішення питань цього розгляду.

Найбільший інтерес викликають права підозрюваного, передбачені п. 6 ч. 2 ст. 193 КПК України. Згідно з цим пунктом підозрюваний має право досліджувати речові докази, документи, показання, на які посилається прокурор, тобто може безпосередньо сприймати та вивчати вказану у них інформацію. Реалізація цього право дозволить підозрюваному не тільки особисто надати пояснення з приводу певних обставин, які мають значення для вирішення клопотання про застосування запобіжного заходу, а й визначити які речі, документи чи показання інших осіб необхідно та доцільно надати слідчому судді для спростування доводів прокурора, а також вирішити питання про необхідність заявлення клопотання про виклик і допит свідків, показання яких можуть мати значення для вирішення питань цього розгляду.

Однак, у формулюванні передбачених п. 6 ч. 2 ст. 193 КПК України прав підозрюваного можна відзначити певні недоліки. Адже виникає цікава ситуація – законодавець у ст. 42 КПК України надає право підозрюваному збирати та подавати слідчому, прокурору, слідчому судді *докази*, у ст. 93 КПК України також надає стороні захисту, до якої безпосередньо і відноситься підозрюваний, право збирати *докази*, однак під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу підозрюваний на спростування доводів прокурора може надавати речі, документи, показання інших осіб. Чим керується законодавець у даному випадку, залишається незрозумілим.

Окрім того, уваги заслуговує проблема реалізації підозрюваним під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу права на надання показань інших осіб на спростування доводів прокурора. Відповідно до ч. 1 ст. 95 КПК показання – це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження. Як зазначає О.Г. Шило, ознаками показань як процесуального джерела доказів, виходячи із їх законодавчої дефініції, є:

1) показання – це відомості, які надаються під час допиту (в усній або письмовій формі) (ознака, що стосується процесуальної форми отримання показань);

2) показання можуть бути надані підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом (ознака, що стосується суб'єкта їх надання);

3) зв'язок відомостей, які складають зміст показань, з обставинами, що мають значення для кримінального провадження (ознака, що стосується змісту показань). Відсутність вказаних ознак позбавляє отримані відомості значення показань як процесуального джерела доказів у кримінальному провадженні [2, с. 152].

Насамперед, ще раз підкреслимо, що показання формуються під час проведення такої слідчої (розшукової) дії, як допит. З аналізу положень кримінального процесуального закону та здорового глузду зрозуміло, що підозрюваний не наділений правом проведення слідчих (розшукових) дій, тому під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу надати слідчому судді показання (інших осіб), які можна здобути виключно під час допиту, підозрюваний не має жодної можливості.

Однак законодавець у ч. 8 ст. 95 КПК України надав право сторонам кримінального провадження, потерпілому отримувати від учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою пояснення, які не є джерелом доказів. Тому у контексті прав підозрюваного потрібно вести мову саме про пояснення, які підозрюваний може отримати за згодою осіб, однак не про показання. На нашу думку, саме такі пояснення можуть бути використані підозрюваним для обґрунтування своєї позиції під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу, проте не в якості джерела доказів.

Відповідно до ч. 4 ст. 193 КПК України за клопотанням сторін або за власною ініціативою слідчий суддя має право заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про застосування запобіжного заходу. Враховуючи представлені підозрюваним пояснень інших осіб, слідчий суддя може реалізувати своє право, передбачене ч. 4 ст. 193 КПК України та заслухати таку особу. Окрім того, навіть у випадку, коли слідчий суддя не скористається своїм правом заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про застосування запобіжного заходу, підозрюваний може самостійно заявити клопотання про виклик і допит свідків, показання яких можуть мати значення для вирішення питань розгляду.

Отже, враховуючи викладене, вважаємо за необхідне внести зміни до п. 6 ч. 2 ст. 193 КПК України, передбачивши, що підозрюваний для участі у розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу наділяється правом досліджувати речові докази, документи, показання, на які посиляється прокурор, та надавати речі, документи, пояснення інших осіб на спростування доводів прокурора.

Література:

1. Рибалко О.В. Захисник як суб'єкт доказування в кримінальній справі / О.В. Рибалко // Адвокат. – 2011. – № 7 (130). – С. 35-40.
2. Шило О.Г. Загальна характеристика показань як процесуального джерела доказів у кримінальному провадженні / О.Г. Шило // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – № 1. – С. 151-156.

СТРУКТУРА ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕЦИДИВІСТІВ

Касько В.М.

аспірант кафедри криміналістики

Національний університет «Одеська юридична академія»

Аналізуючи злочинну діяльність крізь призму діяльнісного підходу, її можна охарактеризувати як відповідний складний процес, який включає відповідну систему дій, що об'єднуючись у конкретні комбінації утворюють стадії процесу злочинної діяльності рецидивістів. Так, окремі дослідники відзначають, що вказана активність охоплює не лише акт вчинення злочину, але і більш широке коло дій із забезпечення життя злочинця та його оточення: створення умов для вчинення злочинної діяльності (формування злочинної групи, підготовка «кадрів», вирішення проблем «спеціалізації» злочинної діяльності і розподіл сфер впливу, організація розвідки та контррозвідки тощо), підготовка і вчинення злочинів (акти злочинної поведінки), маскування злочинної діяльності і приховування слідів вчинених злочинів, реалізацію майна отриманого злочинним шляхом, заходи щодо забезпечення життєдіяльності злочинного угруповання, створення фондів допомоги особами, які притягнуті до кримінальної відповідальності та відбувають кримінальне покарання тощо.

Характеризуючи процес злочинної діяльності рецидивістів, на нашу думку, окремого аналізу потребує процес злочинної діяльності: а) автономних рецидивістів; б) рецидивістів, які діють у складі організованих злочинних формувань із подальшим розмежуванням: рецидивісти, які входять до управлінської ланки ОЗУ та рецидивісти, які є рядовими членами ОЗУ.